

Mariola Grzebyk

Determinanty rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw : (na przykładzie gminy Kamień)

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 303-310

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIOLA GRZEBYK

Uniwersytet Rzeszowski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnobrzegu

DETERMINANTY ROZWOJU MIKRO I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW (NA PRZYKŁADZIE GMINY KAMIEŃ)

Wprowadzenie

Mikro i małe przedsiębiorstwa są bardzo ważnym elementem gospodarki narodowej. Zainteresowanie tymi firmami wynika przede wszystkim z ich znaczącego udziału w zatrudnieniu i produkcji. We wszystkich krajach stanowią one zdecydowaną większość przedsiębiorstw, zatrudniają większą część siły roboczej i mają istotny udział w produkcji.

Mikro i małe przedsiębiorstwa aktywizują również rozwój regionalny i lokalny oraz rozwijają nowe inicjatywy sprzyjające łagodzeniu bezrobocia w gospodarce, jak i poszczególnych regionach. W ukształtowanej gospodarce rynkowej sektor ten działając w przemyśle, handlu i usługach pełni funkcję komplementarną w stosunku do wielkich firm i sektora publicznego. Stanowi także zaplecze kooperacyjne wspomagające funkcjonowanie dużych korporacji¹.

Rozwój mikro i małych firm na szczeblu lokalnym czy regionalnym zależy od wielu czynników. Dużą jednak rolę przypisuje się władzom samorządowym. Doświadczenia rozwiniętych krajów Europy Zachodniej pokazują, że dbanie o te firmy może przynieść konkretne efekty, chociażby w postaci zmniejszenia bezrobocia, podniesienia poziomu życia mieszkańców, a w konsekwencji wzrost dochodów samorządu².

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie czynników determinujących rozwój mikro i małych przedsiębiorstw na przykładzie gminy Kamień.

---

¹ *Przedsiębiorstwo – Przedsiębiorczość – Rynek*, A. Skowronek-Mielczarek (red.), SGH, Warszawa 2003.

² K. Krajewski, *Kreowanie miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Wynagrodzenia nr 19/1999, dodatek miesięczny nr 9.

Uwarunkowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw

Literatura podaje cały szereg uwarunkowań, które mają wpływ na rozwój przedsiębiorstwa.

Generalnie uwarunkowania można rozpatrywać na trzech poziomach – na poziomie cech osobowościowych, warunków lokalnych oraz warunków makrootoczenia³.

Uwarunkowania osobowościowe stanowią o treści przystosowania do zmieniających się sytuacji oraz ogniskują wokół cech indywidualnych, osobowych. Wyróżnia się tu m. in. wiedzę ogólną i zawodową, sprawność intelektualną, światopogląd, motywacje, poziom aspiracji, skłonność do ryzyka (lub awersję do niego), cechy osobowości, system wartości.

Elementy te wpływają na stosunek do cech związanych z przedsiębiorczością takich jak: gotowość do podejmowania ryzyka, dążenie do zmian, poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań⁴.

Te uwarunkowania nie wyczerpują katalogu źródeł przedsiębiorczości. Pełny obraz można uzyskać dopiero w wyniku ich ujęcia na szerszym tle, tzn. z uwzględnieniem otoczenia i warunków lokalnych⁵. Warunki lokalne choć kojarzone są zwykle z atrakcyjną lokalizacją to obejmują szeroki zakres różnorodnych elementów, do których należą czynniki tradycyjne związane z gospodarką oraz takie, którym nie przypisywano dotychczas takiego znaczenia.

W związku z tym uwarunkowania lokalne można podzielić na cztery kategorie czynników: związane z celami i realizacją polityki lokalnej, dotyczące warunków lokalizacyjnych, obejmujące społeczną mobilizację oraz zawierające się w pojęciu edukacja⁶.

Do uwarunkowań makrootoczenia należą elementy otoczenia posiadające wpływ na charakter i poziom przedsiębiorczości oraz elementy związane z warunkami politycznymi, prawnymi, ekonomicznymi, społecznymi, kulturowymi czy komunikacyjnymi⁷.

Struktura mikro i małych przedsiębiorstw w gminie Kamień

Gmina Kamień zajmuje powierzchnię 73,2 km², co stanowi 6% ogólnej powierzchni powiatu rzeszowskiego i jest jedną z 14 gmin tego powiatu. Zlokalizowana jest przy drodze krajowej nr 19, pomiędzy Rzeszowem i Stalową Wolą – dwoma największymi ośrodkami miejsko-przemysłowymi województwa podkarpackiego.

³ K. Safin, *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości-próba systematyzacji*, [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości*, K. Jaremczuka (red.), Tarnobrzeg 2004.

⁴ F. Bławat, *Charakterystyka (profil) przedsiębiorcy*, [w:] *Gospodarka Polski w okresie przemian*, P. Dominik (red.), Gdańsk 2000.

⁵ M. Bratnicki, J. Strużyna, *Przedsiębiorczość i kapitał intelektualny*, wyd. uczelniane AE Katowice, Katowice 2001.

⁶ J.T. Hryniewicz, *Przedsiębiorczość i innowacyjność w świetle badań empirycznych*, „Przegląd Organizacji” 1996, nr 5.

⁷ L.H. Haber, *Zachowania przedsiębiorcze-próba typologii*, „Przegląd Organizacji” 1996, nr 5.

Kamień jest gminą rolniczą o zdecydowanej przewadze niewielkich gospodarstw rolnych (4–7 ha)⁸. Użytki rolne zajmują obszar 5136 ha, czyli 70% ogólnej powierzchni gminy. Zamieszkuje ją około 6979 osób, co stanowi 4% ogółu mieszkańców powiatu rzeszowskiego. Gęstość zaludnienia wynosi 95 osób na km² i jest znacznie niższa niż średnia w powiecie.

Na terenie gminy Kamień funkcjonuje kilkadziesiąt jednostek organizacyjnych prowadzących działalność gospodarczą. Gospodarczy potencjał stanowią mikro i małe podmioty gospodarcze, jedno lub kilkunastoosobowe zakłady osób fizycznych o różnorodnym profilu działalności. Poziom zatrudnienia w tych jednostkach nie przekracza 50 osób, co oznacza że nie ma na jej obszarze firm średnich.

Liczbę podmiotów gospodarczych przedstawia tabela 1. Jak można zauważyć na bazie tych danych ich liczba wzrosła z 96 jednostek w 2000 roku do 173 w 2007 roku.

Tabela 1

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w UG Kamień na przestrzeni lat 2000–2007

Lata	Nowo rejestrowane podmioty gospodarcze	Ogółem (stan na koniec roku)
2000	21	96
2001	63	155
2002	28	127
2003	21	132
2004	21	148
2005	32	167
2006	20	171
2007	16	173

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Urzędzie Gminy w Kamieniu.

Rozmieszczenie oraz struktura gałęziowa podmiotów gospodarczych jest zróżnicowana. Udział jednostek o profilu usługowym wynosi 34% i wzrasta najszybciej. Wśród nich 76% zajmuje się handlem, są to przeważnie małe sklepy prywatne w większości spożywcze, 31% podmiotów prowadzi usługi budowlane, 13% stanowią transport i gospodarka magazynowa.

Oprócz podmiotów usługowych, 35% wszystkich podmiotów to firmy produkcyjne. Dominują tutaj firmy produkujące materiały budowlane i wyroby wikliniarskie.

⁸ Dane uzyskane w Urzędzie Gminy Kamień.

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych

Badanie ankietowe jest metodą gromadzenia informacji pierwotnych przez zbieranie odpowiedzi na przygotowane uprzednio pytania zadawane wybranym osobom⁹.

Ankieta została przeprowadzona latem 2007 roku metodą doboru losowego wśród 60 osób, będących właścicielami mikro lub małego przedsiębiorstwa.

Respondentów stanowili w 60% mężczyźni, a pozostałe 40% to kobiety. Struktura wiekowa badanych kształtowała się następująco: 46,5% to osoby w wieku 19–34 lata, 33,5% osób w wieku 35–49 lat i 20% osób w wieku 50–65 lat. Zdecydowana większość ankietowanych posiadała wykształcenie średnie (60%), 20% wykształcenie wyższe i równocześnie taka sama liczba osób posiadała wykształcenie zawodowe.

Większość przedsiębiorców – 63% prowadzi firmy handlowe. Kolejno 10% podmiotów charakteryzuje profil produkcyjny. Pozostałe 27% to inne jednostki usługowe.

Wśród badanych przedsiębiorstw najwięcej – 87% zatrudnia do 9 pracowników, w pozostałych 13% liczba pracowników kształtuje się w granicach od 10 do 40 osób.

Okres funkcjonowania przedsiębiorstwa podzielono na dwie grupy, czyli te do 10 lat działalności i powyżej 10 lat. Spośród jednostek biorących udział w badaniu 56% to te istniejące do 10 lat i 44% powyżej tej granicy.

Podjmując w badaniach problem psychospołecznych uwarunkowań rozwoju, właścicieli firm poproszono o ocenę charakteru ze względu na ich przydatność do osiągnięcia sukcesu w działalności gospodarczej. Z analizy danych wynika, że do grupy bardzo ważnych cech respondenci zaliczyli kolejno: pracowitość (90% wskazań), umiejętność dobrej organizacji pracy (78% wskazań), rozważę w działaniu (76%), oraz cierpliwość i wytrwałość w działaniu (62%). Są to cechy charakteru powszechnie uznawane za pozytywne wartości ogólnoludzkie.

Do grupy ważnych cech respondenci zaliczyli cechy, które można bezpośrednio powiązać z pojęciem przedsiębiorczości: solidność i odporność psychiczną (76%), uczciwość i odpowiedzialność (74%). Kilka osób powstrzymało się od oceny wyżej wymienionych cech, natomiast żaden z ankietowanych nie stwierdził, że przedstawione cechy charakteru są mało istotnymi determinantami sukcesu w działalności gospodarczej.

Inne pytanie dotyczyło pozyskiwania środków na rozpoczęcie działalności. Najwięcej przedsiębiorców (47%) wskazało na kredyty bankowe. Następne popularne źródło to własne oszczędności – 44%, 10% korzystało również z pożyczek od rodziny. Nikt nie otrzymał środków w wyniku spadku czy darowizny. Bezzwrotne środki pomocowe Unii Europejskiej na rozpoczęcie działalności pozyskał jeden podmiot gospodarczy (6%), a jeden funkcjonuje dzięki wkładom udziałowców. Kilka podmiotów skorzystało równocześnie z wielu źródeł finansowania. Dane te zostały zaprezentowane w tabeli 2.

---

⁹ M. Brzozowski, T. Kopczyński, J. Przeniczka, *Metody organizacji i zarządzania. Materiały do ćwiczeń*, wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2001.

W czasie funkcjonowania przedsiębiorstwa 60% ankietowanych deklaroowało, że korzystało z kredytów i przeznaczało je na: rozszerzenie działalności (13%), zakup środków transportu (27%), inwestycje (20%) oraz wyposażenie firmy (20%).

Tabela 2

Sposób pozyskania pieniędzy na rozpoczęcie działalności

Wyszczególnienie	Liczba	Procent
Kredyt bankowy	28	47
Pożyczka od rodziny	6	10
Własne oszczędności	26	44
Odziedziczone	0	0
Bezzwrotne środki z UE	1	6
Inne (wkłady udziałowców)	1	6
Razem	62	113*

* całość stanowi ponad 100%, gdyż przedsiębiorcy jednocześnie korzystali z kilku źródeł pozyskiwania kapitału na rozpoczęcie działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Respondentów poproszono także o wytypowanie mocnych i słabych stron swojego przedsiębiorstwa. Wyniki badań przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Struktura odpowiedzi dotycząca typowania mocnych i słabych stron przedsiębiorstwa

Wyszczególnienie	Mocna strona	Słaba strona	Bez znaczenia
Dobra marka firmy	52	8	–
Konkurencyjna cena produktów	60	–	–
Jakość oferty	44	8	8
Nowoczesny produkt (usługa)	36	12	12
Lokalizacja firmy	50	10	–
Kadra pracownicza	60	–	–
Poziom obsługi klienta	60	–	–
Zastosowanie komputeryzacji	32	12	16
Inne	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wszyscy ankietowani przedsiębiorcy wskazali swoją kadre pracowniczą, poziom obsługi klientów czy konkurencyjną cenę swoich produktów jako zdecydowanie mocne strony. Natomiast do słabych stron zaliczyli niskie zastosowanie komputeryzacji, nienowoczesny produkt czy lokalizację firmy.

Inne pytanie dotyczyło odpowiedzi na pytanie czy obecnie przedsiębiorstwa mikro i małe mają dobre warunki funkcjonowania. Mniejsza część przedsiębiorców (44%) uznała, że jednostki te funkcjonują w korzystnych warunkach gospodarczych. Z kolei 56% badanych przedsiębiorców stwierdziło, że są one niekorzystne. Poproszono ankietowanych o próbę wyjaśnienia tego stanu rzeczy. Wielu z nich za przyczyny braku odpowiednich warunków do działania uznało: rosnącą konkurencję (zwłaszcza ze strony hipermarketów), wzrastające koszty utrzymania pracowników, biurokrację, wysokie obciążenia podatkowe oraz niską siłę nabywczą konsumentów z regionu.

Ankietowanych poproszono także o ocenę warunków sprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej, oferowanych przez władze gminy Kamień. Spośród badanych 53% przedsiębiorców uznało, że władze gminy stwarzają takie warunki, a 47% że takich warunków brakuje. W odniesieniu zaś do sposobów pomocy, respondenci wymienili: tworzenie ulg dla powstających podmiotów (45%), niższe podatki lub ich niepodwyższanie (30%), promocję gminy, co ma ułatwić pozyskanie inwestorów (15%), oraz rozbudowę infrastruktury technicznej (10%).

Wśród czynników makroekonomicznych duże znaczenie odgrywa polityka rządu wobec sektora MSP. 40% ankietowanych uznało, że polityka rządu charakteryzuje się tylko nieznacznym wsparciem. Jedynie 14% przedsiębiorców uznało, że polityka ta jest prorozwojowa. Pozostali określili ją jako złą. 23% respondentów utrzymuje, że droga postępowania rządu jest bierna oraz tyle samo że stwarza bariery dla rozwoju sektora MSP – tabela 4.

Tabela 4

Ocena polityki rządu wobec sektora MSP

Wyszczególnienie	Liczba	Procent
Prorozwojowa	8	14
Nieznaczne wsparcie	24	40
Wręcz bierna	14	23
Stwarzająca bariery	14	23
Razem	60	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W następnym pytaniu ankietowani wymieniali najważniejsze bariery rozwojowe dla swoich przedsiębiorstw – tabela 5.

Tabela 5

Najważniejsze bariery rozwojowe przedsiębiorstwa

Wyszczególnienie	Liczba	Procent*
Bariery finansowe	50	83
System zarządzania	26	44
Kadra pracownicza	16	27
Niski stopień wykorzystania internetu	12	20
Brak wiedzy o funkcjonowaniu MSP	50	83
Polityka rządu	50	83
Rynkowe	34	56
Wysokie ryzyko podejmowania inwestycji	36	60
Cena kredytów bankowych	52	87
Poziom biurokracji	34	56

* całość stanowi ponad 100%, gdyż przedsiębiorcy mogli jednocześnie zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Spośród wymienionych barier jako najważniejszą przedsiębiorcy wskazali wysoką „cenę” kredytów bankowych (87%). Bardzo ważne czynniki, ograniczające działalność gospodarczą, to: bariery finansowe (83%), brak wiedzy na temat funkcjonowania sektora MSP (83%), polityka rządu (83%), czy wysokie ryzyko podejmowanych inwestycji (60%). Najmniej osób wytypowało niski stopień wykorzystania Internetu (20%).

Na pytanie, dotyczące systemu wsparcia instytucjonalnego dla mikro i małych przedsiębiorstw, aż 54% ankietowanych wskazało odpowiedź, że nie zna takiego systemu.

Respondenci mieli także określić, czy wstąpienie Polski w struktury Unii Europejskiej miało wpływ na działalność przedsiębiorstwa. Na tak postawione pytanie 33% przedsiębiorców odpowiedziało, że wpłynęło to pozytywnie, tylko 10% zaznaczyło odpowiedź, że nie wpłynęło to w żadnym stopniu na funkcjonowanie firmy. Pozostali odpowiedzieli, że w nieznacznym stopniu i że przysporzyło to dodatkowych kosztów.

Na inne pytanie, dotyczące korzystania z programów wsparcia oferowanych przez UE, 20% przedsiębiorców wykazało, że korzystano z takich programów. Były to głównie środki z funduszu SAPARD oraz Europejskiego Funduszu Spójności. Przeznaczano je głównie na zakup środków transportu i na programy stażowe. Pozostałe 80% wskazało, że nie korzystano z tych programów. Jako przyczyny podawano: brak informacji o dostępnych programach, brak czasu oraz że nie czyniono takich starań.

Ostatnie pytanie dotyczyło wypowiedzenia się na temat przyszłości przedsiębiorstwa. Większość ankietowanych (58%) chce umacniać swoją pozycję na rynku. Są jednak i tacy, którzy obawiają się przyszłości i nie mogą jednoznacznie stwierdzić, czy ich przedsiębior-

stwo będzie funkcjonowało w przyszłości. Dotyczyło to głównie małych przedsiębiorstw handlowych.

Podsumowanie

W czasach rosnących wymagań rynku, małe i średnie przedsiębiorstwa dowodzą w przekonujący sposób swojej siły polegającej na gotowości do ponoszenia ryzyka, elastyczności oraz własnej inicjatywie. Małe przedsiębiorstwa dzięki swojemu silnemu zorientowaniu na klienta dorównują, w wielu obszarach działalności, większym konkurentom. Wyróżnia je dodatkowo elastyczna specjalizacja, to znaczy w miarę szybko i płynnie dostosowują się do zmian warunków zewnętrznych¹⁰.

Jednak rozwój mikro i małych przedsiębiorstw jest determinowany przez szereg warunków i barier rozwoju, takich jak: bariery rynkowe, prawne, wynikające z dostępu do kapitału, polityki państwa wobec MSP czy z dostępu do informacji.

Potwierdzają to wyniki badań. Analiza czynników wpływających na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw w badanej gminie Kamień wykazała, że pomimo wielu potrzeb i problemów istnieją sprzyjające warunki i możliwości w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. Należy uznać, że aktywność społeczna oraz działania władz samorządu przezwyciężą trudności i pozwolą racjonalnie wykorzystać walory przyrodniczo-gospodarcze gminy w kreowaniu dalszego rozwoju przedsiębiorczości na tym terenie.

DEVELOPMENT DETERMINANTS OF MIKRO AND SMALL ENTERPRISES (ON THE KAMIEŃ DISTRICT EXAMPLE)

Summary

Nowadays mikro and small enterprises exert the significant influence on economic, social and political processes in Poland. However, there are some determinants which influence on their development. Generally ones divide them on three groups: local, personality and macroenvironment.

The article presents factors which determine the mikro and small enterprises development (on the Kamień district example).

---

¹⁰ *Przedsiębiorstwo – Przedsiębiorczość – Rynek...*